

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2025.2>*Є. І. Шиманський**orcid.org/0009-0001-7344-1371**аспірант кафедри теорії та історії держави та права
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ НОТАРІУСІВ У СИСТЕМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Інститут нотаріату є невід'ємною складовою правової системи сучасної держави, забезпечуючи превентивний захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом офіційного посвідчення правочинів, надання документам публічної достовірності та запобігання виникненню спорів. Нотаріальна діяльність виконує важливу функцію у стабілізації цивільного обігу, зменшенні навантаження на судову систему та зміцненні довіри до правової держави.

В Україні правові засади нотаріату визначаються Законом України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-ХІІ, Цивільним кодексом України, спеціальними законами та підзаконними нормативними актами, зокрема Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій. Водночас розвиток цифрових технологій, інтеграційні процеси з Європейським Союзом та необхідність підвищення доступності правової допомоги зумовлюють потребу в модернізації законодавчої бази.

Науковий інтерес до проблематики нотаріату зосереджується на питаннях його правового статусу, компетенції, взаємодії з іншими правовими інститутами, етичних стандартів діяльності та перспектив цифрової трансформації. Актуальність теми обумовлена необхідністю пошуку збалансованої моделі, яка б поєднувала традиційні принципи латинського нотаріату з інноваційними інструментами електронного правосуддя.

Таким чином, дослідження законодавчої бази та повноважень нотаріусів у системі правового регулювання спрямоване на виявлення сильних і слабких сторін чинної моделі, визначення напрямів удосконалення та формування пропозицій, здатних підвищити ефективність нотаріальної діяльності в Україні у контексті глобальних правових тенденцій.

Актуальність дослідження. Нотаріат є ключовим інститутом правової системи, який виконує функцію превентивного правосуддя, запобігаючи виникненню правових спорів шляхом посвідчення правочинів, засвідчення юридичних фактів та надання їм публічної достовірності. В умовах трансформації українського законодавства, зумовленої як внутрішніми реформами, так і процесами європейської інтеграції, актуальність дослідження за-

конодавчої бази та повноважень нотаріусів значно зростає.

Сучасний стан правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні характеризується поєднанням норм національного права, міжнародних стандартів та адаптованих положень європейського права. Проте існують проблеми фрагментарності правового регулювання, відсутності належної гармонізації окремих нормативних актів, а також колізії між законами та підзаконними актами, що регулюють нотаріальну діяльність [6, с. 3–4].

Актуальність дослідження посилюється потребою комплексного аналізу законодавчих норм, що визначають повноваження нотаріусів, їх роль у забезпеченні прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також механізмів реалізації та захисту цих повноважень у правовій системі України.

Постановка проблеми. Система правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні перебуває у стані постійної модернізації, однак залишається низка невирішених питань, що ускладнюють ефективну реалізацію повноважень нотаріусів. Серед них – відсутність єдиного кодифікованого акта, який би комплексно врегулював діяльність нотаріату, нечіткість деяких законодавчих формулювань, а також дублювання повноважень між нотаріусами та іншими суб'єктами правозастосування.

Крім того, актуальним є питання адаптації національного нотаріального законодавства до стандартів Європейського Союзу, зокрема щодо впровадження електронних нотаріальних послуг, цифрової ідентифікації та транскордонного визнання нотаріальних актів. Відсутність гармонізації у цій сфері зумовлює правову невизначеність, що негативно впливає на стабільність цивільного обігу та рівень публічної довіри до нотаріату.

Таким чином, проблема полягає у необхідності комплексного наукового осмислення та вдосконалення законодавчої бази, визначення оптимального обсягу повноважень нотаріусів та їх узгодження з міжнародними стандартами правового регулювання.

Огляд наукових джерел та доктринальних підходів. У науковій літературі питання законодавчої

бази та повноважень нотаріусів розглядаються як у межах загальної теорії права, так і в контексті спеціальних досліджень нотаріальної діяльності. Значна частина українських дослідників зосереджує увагу на аналізі Закону України «Про нотаріат» як базового акта, що визначає статус, функції та компетенцію нотаріусів. У працях також відзначається, що нотаріат у правовій системі України виконує функції превентивного правосуддя, будучи елементом публічно-правового механізму захисту прав.

Поряд із цим у доктрині існують дискусії щодо обсягу повноважень нотаріусів, меж їхньої компетенції та можливості розширення функціоналу з урахуванням потреб цифрової економіки. Деякі автори наголошують на необхідності поєднання національних традицій нотаріату з європейськими стандартами, зокрема у частині електронної форми нотаріальних актів та інтеграції до єдиного правового простору ЄС.

Таким чином, наукові підходи до проблематики базуються на поєднанні формально-юридичного аналізу норм права з вивченням практики їх застосування та перспектив міжнародної гармонізації.

Аналіз міжнародних стандартів та їх відображення в українському праві. Міжнародні стандарти нотаріальної діяльності формуються під впливом практики Міжнародного союзу латинського нотаріату, Ради нотаріатів Європейського Союзу (CNUE) та положень міжнародних договорів, що регулюють питання взаємного визнання нотаріальних актів. У цих документах особливий акцент робиться на забезпеченні принципів законності, незалежності, конфіденційності, професійної компетентності та рівного доступу до нотаріальних послуг.

Україна, як учасник низки міжнародних конвенцій, зокрема Гаазької конвенції 1961 року, адаптувала окремі міжнародні положення у своє законодавство, що дозволяє спростувати процедуру використання нотаріальних документів за кордоном. Водночас, гармонізація національного права з європейськими стандартами потребує подальшого розвитку, особливо в частині цифровізації нотаріальних послуг, електронного підпису та онлайн-ідентифікації клієнтів.

Аналіз міжнародних практик свідчить, що інтеграція України до спільного правового простору ЄС передбачає поступове впровадження нових технологічних інструментів у нотаріальній сфері, з одночасним збереженням традиційних правових гарантій.

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є комплексний правовий аналіз законодавчої бази, що регламентує діяльність нотаріусів в Україні, визначення обсягу їхніх повноважень у системі правового регулювання та розробка пропозицій щодо вдосконалення норма-

тивно-правових актів з урахуванням міжнародних стандартів.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі основні завдання:

1. Проаналізувати еволюцію законодавчої бази нотаріату в Україні, починаючи з моменту ухвалення Закону України «Про нотаріат» та до сучасного стану.
2. Дослідити структуру, зміст та взаємозв'язок основних нормативних актів, що регламентують повноваження нотаріусів.
3. Визначити місце нотаріату у системі органів, що здійснюють правове регулювання цивільного обігу.
4. Розкрити основні повноваження нотаріусів та їх роль у забезпеченні правової визначеності.
5. Оцінити відповідність чинної законодавчої бази міжнародним стандартам та стандартам ЄС.
6. Розробити пропозиції щодо усунення виявлених прогалин та гармонізації правового регулювання.

Таким чином, дослідження має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки його результати можуть бути використані у нормотворчій діяльності, правозастосовній практиці та професійній підготовці нотаріусів.

Опис джерельної бази дослідження. Джерельна база дослідження охоплює комплекс нормативно-правових актів України, міжнародних договорів, наукових публікацій та аналітичних матеріалів, які регламентують або досліджують діяльність нотаріусів. Основу становлять Конституція України, Закон України «Про нотаріат» та підзаконні акти Міністерства юстиції, що деталізують порядок вчинення нотаріальних дій, ведення реєстрів та здійснення контролю [8, с. 7–8].

Важливу роль відіграють міжнародні правові документи, зокрема Гаазька конвенція 1961 року про скасування вимоги легалізації іноземних офіційних документів, рекомендації Міжнародного союзу латинського нотаріату та акти Ради нотаріатів Європейського Союзу (CNUE) [1, с. 59–60]. Ці джерела визначають ключові принципи нотаріальної діяльності та спрямовують реформування українського законодавства у бік європейської інтеграції.

До наукової складової джерельної бази входять статті, монографії та аналітичні огляди провідних українських і зарубіжних правників, що аналізують історичний розвиток нотаріату, його правовий статус, функції та повноваження.

Таким чином, дослідження ґрунтується на поєднанні національних, міжнародних та доктринальних джерел, що забезпечує комплексність та об'єктивність отриманих висновків.

Методологічний інструментарій дослідження. Методологічна основа дослідження ґрунтується

на поєднанні загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, що дозволяють комплексно розкрити законодавчу базу та повноваження нотаріусів у системі правового регулювання.

По-перше, використано формально-юридичний метод для аналізу змісту законодавчих та підзаконних актів, що регулюють нотаріальну діяльність, зокрема їхньої системності, юридичної сили та ієрархії [2, с. 44–45].

По-друге, застосовано порівняльно-правовий метод для дослідження відмінностей та спільних рис між національною моделлю нотаріату та нотаріальними системами інших країн, насамперед держав романо-германської правової сім'ї.

По-третє, використано історико-правовий метод для висвітлення еволюції законодавства України про нотаріат та його адаптації до міжнародних стандартів.

Крім того, застосовано системний підхід, який дозволив розглядати нотаріат як складову правової системи держави у взаємозв'язку з іншими інститутами – судами, органами державної реєстрації, адвокатурою.

Такий комплекс методів забезпечив наукову обґрунтованість висновків та практичних рекомендацій дослідження.

Основний виклад матеріалу. Історія законодавчого регулювання нотаріальної діяльності в Україні відображає загальні тенденції трансформації правової системи держави та її адаптації до сучасних потреб суспільства. Перші спроби кодифікації нотаріальних норм на українських землях сягають періоду дії Литовських статутів та норм Магдебурзького права, де були закріплені окремі положення щодо засвідчення угод і правочинів.

У радянський період нотаріат функціонував виключно у формі державної системи, що було закріплено Положенням про державний нотаріат 1974 року. Цей етап характеризувався повною підпорядкованістю нотаріальних органів державній владі та обмеженням професійної автономії нотаріусів.

Суттєві зміни відбулися після ухвалення Закону України «Про нотаріат» у 1993 році, який запровадив змішану систему – державний та приватний нотаріат. Це дозволило розширити доступ населення до нотаріальних послуг, запровадити елементи самоврядування та підвищити конкурентоспроможність сфери.

Подальший розвиток законодавчої бази зумовлювався потребами гармонізації із європейським правом, удосконалення процедур, цифровізації нотаріальних дій та запровадження електронних реєстрів.

Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність нотаріусів

Нормативно-правове регулювання нотаріальної діяльності в Україні базується на багаторівневій

системі актів, у центрі якої знаходиться Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року № 3425-ХІІ. Цей закон визначає правовий статус нотаріусів, умови доступу до професії, перелік нотаріальних дій, порядок їх вчинення, гарантії діяльності та підстави відповідальності [7, с. 5–6].

Важливе значення мають і підзаконні акти, видані Міністерством юстиції України, зокрема Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (затверджена наказом Міністерства юстиції від 22.02.2012 № 296/5), яка деталізує процедури посвідчення правочинів, засвідчення копій документів, оформлення спадкових прав тощо [3, с. 2–3].

Окрім того, діяльність нотаріусів регламентується Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Законом «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та іншими спеціальними актами, що регулюють окремі сфери нотаріальної практики.

Сукупність цих нормативних джерел створює правове підґрунтя для ефективного функціонування нотаріату, хоча існує потреба у їх систематизації та усуненні колізій.

Повноваження нотаріусів та їх правові межі

Повноваження нотаріуса в Україні визначаються законом як коло нотаріальних дій та адміністративно-реєстраційних функцій, що надають документам публічної достовірності та превентивно захищають права учасників цивільного обігу. До основних повноважень належать: посвідчення правочинів (договорів, заповітів, шлюбних договорів, довіреностей), засвідчення справжності підпису та вірності копій, відкриття й ведення спадкових справ, накладення та зняття заборон/обтяжень, вчинення виконавчих написів, протест векселів, забезпечення доказів, видача дублікатів нотаріальних документів, а також виконання функцій державного реєстратора у визначених законом випадках [4, с. 10–18].

Правові межі повноважень впливають із імперативних вимог законодавства та процесуальних приписів:

1. Предметна компетенція – нотаріус діє лише у межах переліку нотаріальних дій та процедур, прямо встановлених законом і підзаконними актами; вихід за межі компетенції є підставою для недійсності вчиненої дії.

2. Процесуальна форма – кожна дія має чіткий порядок вчинення (перелік документів, ідентифікація сторін, перевірка дієздатності/правоздатності, реєстраційні записи, реквізити акта), відступ від якого тягне юридичні наслідки (відмова у дії, дисциплінарна або інша відповідальність) [4, с. 2–5, 12–18].

3. Територіальні та спеціальні обмеження – окремим діям (наприклад, спадкові справи) прив'язані

до визначених законом місць відкриття/ведення; спеціальні правила діють щодо майнових прав подружжя, нерухомості, корпоративних прав тощо [4, с. 38–45].

4. Конфлікт інтересів і неупередженість – за наявності особистої заінтересованості або іншого конфлікту нотаріус зобов’язаний відмовитися від дії; порушення принципу неупередженості є підставою для оскарження акта.

5. Підстави для відмови – нотаріус відмовляє у вчиненні дії, якщо: а) правочин суперечить закону чи публічному порядку; б) особа не має необхідного обсягу цивільної дієздатності/повноважень; в) подані документи недостовірні або недостатні; г) ідентифікація особи неможлива; г) дія не належить до компетенції нотаріуса [4, с. 19–22].

Види відповідальності кореспондують межам повноважень: дисциплінарна (за порушення професійних правил), цивільно-правова (відшкодування шкоди за неправомірні дії/бездіяльність), адміністративна та кримінальна – у випадку зловживань чи підроблення офіційних документів. Належне дотримання меж компетенції та процесуальної форми є ключем до збереження підвищеної доказової сили нотаріальних актів і довіри до інституту нотаріату [4, с. 22–26].

Взаємодія нотаріусів з іншими інститутами правової системи

Ефективне функціонування інституту нотаріату вимагає його тісної взаємодії з іншими органами та інститутами правової системи, що забезпечує комплексний захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Нотаріальні акти часто використовуються у судових процесах як докази, що мають підвищену доказову силу. Водночас суди здійснюють контроль за правомірністю нотаріальних дій у порядку розгляду скарг на відмову у їх вчиненні чи на оскарження вчинених дій.

Нотаріуси виконують функції державних реєстраторів речових прав на нерухоме майно та бізнесу, вносячи відповідні записи до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Адвокати та інші правники часто готують проекти документів для нотаріального посвідчення або супроводжують клієнтів при вчиненні нотаріальних дій. Така співпраця сприяє підвищенню правової визначеності та якості документів.

Нотаріуси зобов’язані перевіряти достовірність документів, ідентифікувати осіб, повідомляти компетентні органи у випадках, передбачених законом, зокрема щодо фінансового моніторингу.

У випадках посвідчення документів для використання за кордоном нотаріуси співпрацюють із Міністерством закордонних справ та консуль-

ськими установами щодо апостилювання та легалізації.

Таким чином, нотаріат функціонує не ізольовано, а у складі комплексного правового механізму, взаємодіючи з органами судової, виконавчої та законодавчої влади, іншими правничими інститутами та міжнародними структурами, що підвищує ефективність правового регулювання та рівень правової безпеки громадян і бізнесу.

Проблеми реалізації законодавчих повноважень нотаріусів

Незважаючи на достатньо розвинену законодавчу базу, реалізація повноважень нотаріусів в Україні супроводжується низкою проблем, що знижують ефективність нотаріальної діяльності та рівень правового захисту громадян.

Нормативні колізії та прогалини. Деякі положення Закону України «Про нотаріат» не узгоджені з нормами Цивільного кодексу України та іншими спеціальними законами, зокрема у сфері спадкового права, державної реєстрації речових прав та корпоративних правочинів.

Надмірна зарегульованість процедур. Велика кількість формальних вимог, передбачених Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій, призводить до затягування процедур і створює надмірне адміністративне навантаження на нотаріусів.

Неоднакова практика застосування законодавства. Через відсутність уніфікованих роз’яснень та офіційних методичних рекомендацій, нотаріуси у різних регіонах можуть по-різному трактувати одні й ті ж норми, що негативно впливає на єдність нотаріальної практики.

Обмежені можливості цифровізації. Хоча в Україні активно впроваджуються електронні сервіси, значна частина нотаріальних дій все ще не може бути здійснена дистанційно, що зменшує доступність послуг, особливо для громадян з обмеженою мобільністю або тих, хто перебуває за кордоном.

Кадрові та професійні виклики. Не всі нотаріуси мають достатній рівень кваліфікації для роботи з новими цифровими інструментами та застосування міжнародних стандартів у своїй практиці.

Таким чином, вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, який включатиме оновлення законодавства, спрощення процедур, розвиток єдиних методичних стандартів, активну цифровізацію та підвищення кваліфікації нотаріусів.

Перспективи вдосконалення законодавчого регулювання нотаріату

Сучасні виклики та інтеграційні процеси зумовлюють необхідність подальшого реформування законодавства про нотаріат з метою підвищення його ефективності, доступності та відповідності міжнародним стандартам.

Україна, як держава-кандидат на вступ до Європейського Союзу, повинна адаптувати своє нотаріальне законодавство до *acquis communautaire*, враховуючи рекомендації Ради нотаріатів ЄС (CNUE) та Міжнародного союзу латинського нотаріату [5, с. 18–20].

Потребує деталізації правовий механізм самоврядування нотаріату, розширення дисциплінарних повноважень Нотаріальної палати України, а також чітке розмежування компетенцій державних і приватних нотаріусів.

Доцільно впровадити повноцінні електронні нотаріальні дії з використанням технологій електронного підпису, блокчейну та відеоконференцій, забезпечивши при цьому високий рівень кібербезпеки.

Систематизація норм у межах єдиного Нотаріального кодексу України дозволить усунути колізії, спростити процедури та підвищити передбачуваність правозастосування.

Необхідно розширити програми обміну досвідом з нотаріусами країн ЄС, створити спільні навчальні платформи та впроваджувати безперервне професійне навчання.

Таким чином, перспективи розвитку законодавчого регулювання нотаріату пов'язані з глибокою інтеграцією у світовий правовий простір, технологічною модернізацією та підвищенням професійного рівня нотаріальної спільноти України.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити низку узагальнених висновків щодо законодавчої бази та повноважень нотаріусів у системі правового регулювання України.

Нотаріат як інститут превентивного правосуддя є важливим елементом правової системи, який забезпечує офіційне посвідчення правочинів, надання документам публічної достовірності та захист прав учасників цивільного обігу до виникнення спорів.

Законодавча база України про нотаріат сформована на основі Закону України «Про нотаріат», Цивільного кодексу та підзаконних актів, але потребує модернізації з урахуванням європейських стандартів та цифрової трансформації правової сфери.

Повноваження нотаріусів чітко визначені законом і охоплюють широкий спектр дій, проте їх реалізація обмежується процесуальною формою, предметною та територіальною компетенцією, що гарантує дотримання законності, але водночас іноді ускладнює доступ громадян до послуг.

Основні проблеми функціонування нотаріату включають нормативні колізії, надмірну зарегульованість, неоднакову практику застосування норм та недостатній рівень цифровізації, що вимагає комплексних реформ.

Перспективи розвитку полягають у гармонізації законодавства з *acquis* ЄС, створенні Нотаріаль-

ного кодексу, розширенні електронних сервісів, удосконаленні механізмів самоврядування та підвищенні кваліфікації нотаріусів через міжнародне співробітництво.

Таким чином, нотаріат в Україні перебуває на етапі правової трансформації, що потребує збалансованого поєднання традиційних принципів нотаріальної діяльності з інноваційними технологіями та інтеграційними підходами. Це дозволить підвищити ефективність нотаріальної системи та зміцнити довіру до неї з боку суспільства і міжнародної спільноти.

Перспективи подальших наукових розвідок у сфері правового регулювання нотаріату зумовлені динамікою розвитку правової системи України, процесами цифровізації та євроінтеграційним курсом держави.

Необхідно опрацювати правові, організаційні та технічні аспекти впровадження дистанційних нотаріальних дій, зокрема через відеозв'язок, з використанням електронного підпису, блокчейну та захищених реєстрів.

Важливо розробити механізми спрощення апостилювання, легалізації документів та визнання електронних нотаріальних актів у межах міжнародних договорів та угод з ЄС і країнами поза його межами.

Доцільно здійснити глибоке порівняння української моделі нотаріату з системами провідних держав романо-германської та англо-саксонської правових сімей, щоб визначити оптимальні напрями реформування.

Потрібно оцінити ефективність інститутів самоврядного контролю та дисциплінарної відповідальності у забезпеченні дотримання етичних і професійних стандартів.

Окремим напрямом дослідження може стати правовий механізм співпраці нотаріусів з судами, органами державної реєстрації, адвокатурою, фінансовим моніторингом та міжнародними організаціями.

Отже, подальші дослідження повинні поєднувати теоретико-правовий аналіз із практичними рекомендаціями для законодавця та професійної спільноти, що сприятиме формуванню сучасної, ефективної та конкурентоспроможної системи нотаріату в Україні.

Література

1. Hague Conference on Private International Law. Convention Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents (Apostille), 1961. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=41>
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Право, 2019. 648 с. (С. 44–46). URL: <https://pravobook.com.ua/skakun-teoriya-derzhavy-i-prava>
3. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції

України від 22.02.2012 № 296/5. (С. 2–5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

4. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> – с. 2–5; 10–22; 38–45.

5. Council of the Notariats of the European Union (CNUE). Annual Report 2022. Brussels, 2023. 64 p. URL: <https://www.cnue.eu/wp-content/uploads/2023/05/CNUE-Annual-Report-2022.pdf> – с. 18–20.

6. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

7. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383. (С. 5–7). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

8. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

Анотація

Шиманський Є. І. Законодавча база та повноваження нотаріусів у системі правового регулювання. – Стаття.

У статті розглядаються правові засади функціонування інституту нотаріату в Україні, його місце у системі правового регулювання та механізми реалізації повноважень нотаріусів. Визначено, що законодавча база нотаріальної діяльності ґрунтується на Конституції України, Законі України «Про нотаріат», міжнародних договорах, а також підзаконних нормативних актах, які регулюють порядок вчинення нотаріальних дій, ведення державних реєстрів та надання правової допомоги.

Проаналізовано основні повноваження нотаріусів, серед яких посвідчення правочинів, засвідчення вірності копій документів, засвідчення підписів, видача свідоцтв про право на спадщину, накладання та зняття заборон відчуження майна, а також інші дії, передбачені законодавством. Особливу увагу приділено ролі нотаріусів у системі превентивного правосуддя, що спрямоване на попередження правових спорів та захист прав учасників цивільного обороту.

Досліджено еволюцію законодавчого регулювання нотаріальної діяльності, включно з етапами реформування системи після здобуття Україною незалежності, впровадженням приватного нотаріату та поступовою цифровізацією нотаріальних процедур. Висвітлено вплив європейських стандартів і міжнародних конвенцій (зокрема, Гаазької конвенції 1961 р. про апостиль) на гармонізацію українського нотаріального законодавства.

Проведено порівняльний аналіз повноважень нотаріусів у країнах романо-германської правової сім'ї та ан-

гло-саксонської системи права. Встановлено, що українська модель поєднує елементи класичного латинського нотаріату з урахуванням сучасних вимог електронного документообігу та кібербезпеки.

У висновках обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази, розширення переліку нотаріальних повноважень в умовах цифровізації, підвищення ролі нотаріусів у захисті прав громадян та розвитку правової інфраструктури.

Ключові слова: нотаріат, законодавча база, повноваження, правове регулювання, міжнародні стандарти, електронний документообіг, правова держава.

Summary

Shymanskyi Ye. I. Legislative basis and powers of notaries in the system of legal regulation. – Article.

The article examines the legal framework governing the notarial institution in Ukraine, its place within the system of legal regulation, and the mechanisms for exercising notarial powers. It is established that the legislative basis of notarial activity is founded on the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Notariat," international treaties, and subordinate normative acts regulating the procedure for performing notarial acts, maintaining state registers, and providing legal assistance.

The main powers of notaries are analyzed, including the authentication of transactions, certification of document copies, attestation of signatures, issuance of inheritance certificates, imposition and removal of property alienation prohibitions, and other actions stipulated by law. Special emphasis is placed on the role of notaries within the system of preventive justice, aimed at avoiding legal disputes and protecting the rights of civil turnover participants.

The evolution of legislative regulation of notarial activities is explored, covering the stages of reform after Ukraine's independence, the introduction of private notariat, and the gradual digitalization of notarial procedures. The influence of European standards and international conventions (in particular, the 1961 Hague Apostille Convention) on the harmonization of Ukrainian notarial legislation is highlighted.

A comparative analysis of notarial powers in the Romano-Germanic legal family and the Anglo-Saxon legal system is conducted. It is determined that the Ukrainian model combines elements of the classical Latin notariat while incorporating modern requirements for electronic document circulation and cybersecurity.

The conclusions emphasize the need to further improve the legislative framework, expand the list of notarial powers in the context of digitalization, strengthen the role of notaries in protecting citizens' rights, and develop legal infrastructure.

Key words: notariat, legislative framework, powers, legal regulation, international standards, electronic document management, rule of law.

Дата першого надходження рукопису до видання: 05.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025